

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Jus Canonicum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

novem *Authenticas Collationes*, quæ distinguuntur in titulos, & capita, & quandoque etiam in §§. habetque pariter Auctorem Justinianum, qui in his novem Collationibus posuit Constitutiones suas post Codicem jam editum factas, & ideo *Jus Novissimum* etiam vocantur, vel *Novellæ*, quæ in citationibus subinde indicantur per majus N. de Reliquo modus allegandi *Novellas* vel *Authenticum* est hujusmodi: In *Authentico de testibus* 90. cap. *Sanctus autem*, collat. 7. Vel: *Authentica de heredib. ab intest. venient*, collat. 9. tit. 1. cap. 2. Hodie verò expeditur & usitatur modus citandi est iste: *Nov. 118. cap. 2. v. si autem*. Vel: cap. sit igitur 2. *Novell. 74. quibus modis Naturales filii*. Vel: In Epilogo N. 1. de heredib. & *salicidia*. Denique notandum est, quod hodierno tempore, quando allegantur *Authenticæ*, plerumque non intelligantur *Novellæ* istæ, sed alie, quas Codici diximus esse insertas ab Irnerio. Summa omnium *Novellarum* hodie extantium est 168.

Ethæc sunt illa *Juris Justiniani*, seu quod habet Justinianum vel Auctorem vel Restauratorem, atque in vulgato *Juris Civilis Corpore* clauditur, quatuor volumina. Solent quidem in eodem *Corpore* (saltem in quibusdam editionibus) adjungi aliorum Imperatorum (quin & tredecim *Edicta Justiniani*) constitutiones, *Novellæ* &c. quarum tamen quia rara & quarundam propè nulla apud Auctores fit mentio, eas referre omitto. Item addi solet

29. *Feudum*, seu liber, vel potius duo libri *Feudorum*, ubi comprehenduntur consuetudines feudales, partim ex Constitutionibus Imperatorum, qui in Occidente imperarunt post Justinianum, nimirum Conradum II. Henricum II. Lotharium III. Fridericum I. &c. partim ex observationibus, quas *Gerardus Niger* & *Obertus de Orto*, Consules Mediolanenses, scripto annorum remerere & sine ulla methodo, collectæ. Dividuntur hi libri in titulos, isti in capitula (alii vocantur *capita*) hæc rursus in §§. Quando citantur libri *Feudorum*, ponitur unum vel duplex *FF. magnum*, ferè sequentibus modis: 2. *F. 55. Vel: 1. FF. tit. 14. §. ult. de feudo Marchie*. Vel: *Feud. 8. de Successione feudi §. 1. & 2. Vel: c. 1. de feudo March. in usibus Feudorum*. Vel: cap. *in de natura feudi*. Vel: cap. *chientulus §. si vero 1. F. 13*. Post hos duos libros subiungitur adhuc alius, qui appellatur *Quintus de feudis*: qui omnes habent Auctoritatem *Juris* partim ab Imperatoribus citat. partim ex usu immemoriali, exceptis tamen textibus, qui post libri II. titulum 58. usque ad librum V. existant: quia adjecti sunt à Cujatio & aliis *Jurisconsultis Papiensibus*, *Juris* condendi potestate destitutis, nisi & his auctoritatem tribuat usus & consuetudo recepta.

30. Dico 3. Præter recitata volumina dantur adhuc aliæ Constitutiones, vim *Juris* perpetui obtinentes in Imperio Romano-Germanico, quæ tamen in ordinario *Corpore Juris* non clauduntur: nimirum 1. *Aurea Bulla* (sic dicta ab appenso sigillo aureo) quæ agit de Ele-

ctione Imperatoris, de Officiis & Juribus Principum Electorum. Facta est à Carolo IV. & Norimbergæ promulgata an. 1356. 2. *Capitulatio Cæsarea*, hoc est, conventio, qua Imperator electus ante coronationis solennia certas condiciones sibi propositas acceptat juratus. 3. *Pax Profana*, hoc est, Pragmatica Sanctio, qua omnis injusta vis arcetur à Statibus & subditis Imperii. 4. *Pax Religiosa*, id est, Pacificatio Passavii ex dira necessitate ad evitandum majus malum inita à Ferdinando I. an. 1552. firmata Augustæ an. 1555. & per Instrumentum Pacis Osnabrug-Monasteriensis renovata an. 1648. in qua certarum Sectarum, nimirum initio Lutheranæ, & tum etiam Calvinianæ, liberum exercitium in Imperio permissum est. 5. *Ordinatio Judicii Camere Imperialis*, edita à Maximiliano I. an. 1495. & à Carolo V. 1584. renovata. 6. *Ordinatio Judicii Aulico-Imperialis*, cujusmodi an. 1654. prodit novissimè. 7. *Nemesi*, seu *Ordinatio Criminalis Carolina*, vulgò *die Heinsche Hals- & Gerichts-Ordnung*, ubi determinatur processus Criminalis, & plerisque criminibus statuuntur certæ pœnæ ac determinatæ. 8. *Recessus Imperii*, vulgò *die Reichs Abschied*, quos etiam nominant Constitutiones vel Ordinationes Imperii. Recessus Imperii in citationibus denotantur per initiales litteras majusculas R. J. & Bulla Aurea per B. A. Pacificatio Osnabrug-Monasteriensis per P. O.

Afferre hæc pro informatione placuit, quia ignorari illa à Canonista, cui ingens commercium cum *Jure Civili* intercedit, turpe imò noxium foret.

Jus Canonicum.

Sciendum 1. *Jus Canonicum* à Græca voce; *Kánon*, Latine Regulam denotante, appellari, quia continet Regulas ab Ecclesia propositas ad dirigendas actiones Christiani populi in ordine ad felicitatem supernaturalem. Et quia hæ regulæ & præcepta proveniunt ab Ecclesia, ac ad finem sanctum ordinantur, nominatur etiam *Jus Ecclesiasticum*, vel *Jus Sacrum*. Per Ecclesiam intellige Prælatos Ecclesiæ, nimirum summos Pontifices (à quibus etiam *Jus Pontificium* audit) vel extra Concilium, vel unà cum aliis Prælatibus inferioribus in Concilio congregatis, legem ferentes & morum decreta. Hujusmodi Constitutionum Ecclesiasticarum septem numerantur species secundum rigorem acceptæ. 1. vocatur *Canon*, qui est Constitutio edita in Concilio. 2. *Decretum*, quod est constitutio edita à Pontifice de consensu Cardinalium ad nullius consultationem. 3. *Decretalis epistola*, quam edit Papa & scripto transmittit ad alicujus Consultationem, vel cum, vel sine consilio Cardinalium. 4. *Dogma*, quod est constitutio de re ad fidem pertinente. 5. *Mandatum*, quo Superior Ecclesiasticus ordinat ea, quæ pertinent ad disciplinam Ecclesiasticam. 6. *Interdictum*, quod tendit ad correctionem malorum. 7. *Sanctio*, quæ dicitur pœna ad cautelam futurorum. Verum ista sæpe à Juristis inter se confunduntur.

B

Dico

32 Dico 1. Jus Canonicum sic potest describi: est Jus Positivum à summis Pontificibus Ecclesie Catholice nomine traditum, vel constitutum, vel approbatum, quo actiones & mores Christianorum ad cultum Divinum, ad ordinem politicum in Statu Ecclesiastico, ad pacem & justitiam in populo fidei conservandam & augendam, ultimè verò ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis diriguntur. Exprimit hæc descriptio non tantum naturam & causas Juris Canonici, sed etiam simul indicat multiplicem illius differentiam à Jure Civili; nam discrepat 1. ratione causæ efficientis, quæ est Pontifex Maximus, Christi in terris Vicarius, ad pascendas omnes omnino oves Christi constitutus. Jo. 21. & cui soli potestas ligandi illimitata, etiam per Leges, concessa est. Mat. 16. 2. ratione materiæ, quæ spiritalis est. 3. ratione subjecti, seu illorum, qui Jure Sacro & Pontificio obligantur, qui sunt omnes Christiani per totum Orbem diffusi, in quos omnes nulla Potestas secularis sese extendere potest. 4. ratione finis tam proximi, qui est dirigere homines ad Deum per fidem & pia opera; quam ultimi, qui est æterna & supernaturalis felicitas animæ, quam non spectat per se Jus Civile, sed felicitatem politicam & temporalem populi.

Oppones. In Jure Canonico reperiuntur multi textus S. Scripturæ, & præcepta tum Divina tum Naturalia. 2. item dicta innumera SS. Patrum. 3. traditiones & consuetudines. 4. Placita & Leges Imperatorum: ergo Jus Canonicum non habet Conditorem summum Ponticem & Ecclesie Prælatos. R. Ad 1. non repugnat, ut idem sit simul materia Juris Divini, Naturalis, & Positivi Ecclesiastici. Dein in definitione dixi, Jus Canonicum esse à summis Pontificibus vel traditum, vel constitutum, &c. sed Jus Divinum seu textus Scripturæ traduntur à Pontificibus, si referantur in Jure Canonico. Adde, quod Jus Canonicum præcepta Divina. v. g. de non occidendo, de non exercendis usuris &c. utpote nimis generalia magis declarent circa particulares casus. Ad 2. dicta SS. Patrum vim Legis primùm obtinent ab approbatione Pontificum, ea per modum Legis proponentium. Ad 3. traditiones Ecclesiasticæ, & consuetudines pariter à consensu Legislatoris Ecclesiastici, nimirum Papæ, robur accipiunt. Ad 4. placita Imperatorum in Jus Canonicum translata eatenus valent, quatenus à Pontificibus canonizata & approbata sunt. Unde negatur consequentia Objectionis.

33 Dico 2. Jus Canonicum, in Corpore Juris clausum, prout de facto circumfertur, continet sex volumina seu partes principales, videlicet 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque Decretales Gregorij IX. 3. Sextum Decretalium Bonifacij VIII. 4. Clementinas Clementis V. 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Communes. Dixi, Prout de facto circumfertur; nam antehac solum Gratiani Decretum, exclusis etiam Decretalibus, erat in Corpore; & ideo quando ex Decretali-

bus fiebat citatio, addebatur vox extra, vel ejus loco littera X. x, ut indicaretur, titulum & capitulum, citatum non in Decreto, sed extra illud reperiri, v. g. c. Audim extra de prebendis; quod & hodie, sed raro, fit à quibusdam. Quod monere volui, ne quis, dum fortè legit extra. x. X. putet, per id indicari Extravagantes. Jam ad singulas partes explicandas accedamus.

Decretum, quod Gratianus, Monachus Bononiensis, circa annum 1151. ex SS. litteris, SS. Patrum dictis, varijs summorum Pontificum responsis, & Conciliorum tum Generalium tum Particularium decretis, & Jure etiam Civili collegit, illudque, quia ad conciliandos textus contrarios suam quandoque sententiam adiecit, Concordiam discordantium Canonum appellavit, dividitur in tres partes. Prima complectitur 101. Distinctiones, divisas in Canones, vel capitula, ut nonnunquam vocantur; atque sic citari solent: Can. Jus Gentium dist. 1. Vel: can. 9. D. 1. Vel: c. Jus Gentium 9. D. 1. Vel: D. 1. c. Jus Gentium 9. Vel: Dist. 1. c. 9. Secunda pars continet 36. Causas, seu Causas & Controversias, quarum ferè singulæ habent plures questiones, istæ autem suos Canones, quos iterum aliqui vocant Capitula, & citantur his modis: can. quicumque caus. 1. q. 1. Vel: 1. q. 1. can. quicumque. Vel: 2. q. 3. §. notandum in fine. Ubi adverte vocabulum causa plerumque non exprimi scripto, sed pronuntiar tantum: ut autem aliquis sciat, num cifra indicet numerum & qualem Causæ, vel Canonis, attendere debet, utrum sequatur littera q. seu questio; quotiescunque enim sequitur q. tunc hanc litteram præcedens cifra, etiam solitarie posita, significat quotam causæ, non canonis. Adverte 2. Causæ 33. questionem 3am subdividi in 7. Distinctiones, de Penitentia tractantes, quæ sic allegantur: can. homicidiorum d. 1. de Penit. Vel: de Penit. dist. 1. c. homicidiorum. Proinde quando adduntur hæc verba, de Penit. quærendum est in Causa 33. q. 3. Tertia & ultima pars Decreti inscribitur de consecratione, & habet 5. Distinctiones divisas in canones seu capitula. Modus citandi est hujusmodi: c. nocte dist. 1. de Consecr. Vel: de Consecr. d. 1. c. nocte. Quando igitur allegatur distinctio cum addito de consecrat. quærendum est in ultima Decreti parte; sicut quando allegatur distinctio cum addito de Penit. quærere oportet in secunda parte, & quidem in Caus. 33. q. 3. Dum verò allegatur distinctio sine addito, quæri debet in prima parte.

Decreto inspersa sunt quædam capita sub nomine paleæ, non quòd sint res leves, & nullius ponderis quisquiliæ, sed Additiones quædam, vel ab ipso Gratiano vel ab alio adjectæ in margine. Rursus in fine Decreti recensentur Canones Penitentiales, numero 47. ex varijs Patrum scriptis collecti, in quibus pro gravioribus criminibus certum tempus & modus ad agendam penitentiam decernitur: sed horum canonum rigor, quamquam olim pro foro maxime externo accuratè observati sint cum pec-

sato.

catoribus manifestis, hoc tempore propè antiquatus est. Post Pœnitentiales ponuntur *Canones Apostolici*, sic dicti, quod fuerint ab ipsis Apostolis traditi tanquam regulæ ad formandos Christianorum mores: eos collegit S. Clemens Pontifex Romanus, D. Petri Discipulus. Circa illorum numerum ingens est opinionum varietas, inde verisimiliter orta, quod aliqui subinde duos vel tres conjungerent in unum. In *Corporis Juris* nostri recensentur 84. Baronius autem refert tantum 52. tanquam Authenticos cum Turriano, qui integro libro eorum auctoritatem vindicat. Isti Canones non sunt de libris S. Scripturæ, atque in hoc sensu cum Gelasio P. c. 2. D. 15. vocari possunt *Apocryphi*, non verò quasi sint supposititii & non verè Apostolici; quamvis fatendum, aliquos abesse in desuetudinem, utl 36. um, in quo jubetur, ut bis in anno celebretur Episcoporum Synodus.

34. *Decretalium libri*, qui sunt alterum volumen Juris Nostri, ita vocantur, quia ex epistolis *Decretalibus*, quas varii Pontifices, de dubiis quæstionibus interrogati, rescripserunt, potissimum constant, quæ modò in *Corpus* rellæ obtinent auctoritatem Legis Universalis: quo modo Justinianus quoque Codex compilatus est, nimirum ex Imperatorum responsis ad dubios casus sibi propositos rescriptis. Hos *Decretalium* libros jussu & auctoritate Gregorii IX. collegit S. Raymundus de Pennafort, Pœnitentiarius ejusdem Pontificis, qui eosdem tanquam Jus Ecclesiasticum in Foro & Judicijs observandum, ac in Scholis prælegendum vulgavit anno 1230. Sicut ante S. Raymundum antiquiores Canones compilarat S. Ivo Episcopus Carnotensis an. 1114. & S. Bernardus seu Burcardus Episcopus Wormatiensis an. 1020. atque primus omnium S. Clemens Canones Apostolorum circa an. Christi 90. En! quantos Compilatores habuerit Jus Canonicum, & primos Auctores etiam ipsos Apostolos. Singuli *Decretalium* libri dividuntur in titulos, hi in capitula, quorum citatio sic fieri consuevit: c. super litteris 20. extra de Rescriptis; sed hodie, ut monui, plerumque omittitur tò extra. Vel: c. 20. de Rescriptis. Vel: c. super litteris de Rescriptis. Vel: c. 32. eodem. Quando enim citatur c. ex eodem titulo, ex quo immediatè antè fuit aliquid citatum, usurpatur tò eodem. In libro I. *Decretalium*, post aliquot titulos Generales de Constitutionibus, Consuetudine, & Rescriptis agitur de modo constituendi Prælatos & ordinandi personas Ecclesiasticas: in II. de Processu Judiciali: in III. de Clericorum tum secularium tum Regularium vita, obligationibus, & rebus: in IV. de Sponsalibus & Matrimonio: in V. de Delictis eorumq; pœnis. Quæ omnia pro juvenia memoria proponit Gl. in Prologo his versibus:

Pars prior officia parat, Ecclesiæque Ministros:

Altera dat testes & cœtera Judiciorum:

Tertia de rebus, & vita Presbyterorum:

Quarta docet, quales sint nexus Conjugiorum:

Lth. I. R.P. Pichler.

Ultima de vitiis, & pœnis tractat eorum. Idem alii exprimere volunt hoc unico versu: *Judex: Judicium: Clerus: Sponsalia: Crimen.*

Sextus *Decretalium*, ita appellatus, quia 35 quinque libris Gregorii IX. tanquam complementum additus est à Bonifacio VIII. circa annum 1300. collectus fuit ex summorum Pontificum, Gregorio IX. posteriorum, item ex duorum Generalium Conciliorum Lugdunensium Constitutionibus, Rescriptis, & Decretis: complectitur pariter 5. libros, qui eodem modo dividuntur, quo Decretales priores, in titulos eosdem (licet non omnes, cum plures sint omissi) isti vero rursus in capitula. Unde & eadem citandi ratio hic observatur, quæ in 5. Decretalibus, nisi quod in fine citationis vel tituli addatur tò in Sexto, nimirum sic: c. Romana 5. de Sent. Excomm. in 6. Ad finem hujus libri ponuntur famosæ *Juris Regule*, numero 88.

Clementine (subintellige Constitutiones) 36 Auctorem habent Clementem V. qui eas vel ante-vel in-vel post Concilium Viennense, in Gallia an. 1310. celebratum, à se latas compilari jussit, sed morte præventus non vulgavit; publicavit tamen ejus Successor Joannes XXII. Avenione residens an. 1317. Constantitidem 5. libris, iisdem titulis, licet paucioribus, quibus 5. *Decretalium* libri: tituli dividuntur iterum in capitula. Citantur hoc modo: *Clement. un. de Renunt. Vel: Clement. cum illusio de Renunt. Vel: Clement. ad nostrum 3. de hereticis. Vel: Clem. 3. de heret. Vel: c. ad nostrum 3. in Clementinis. Vel: de heret. multorum 5. porro in Clement. Vel: Clement. 1. multorum de heret.*

Extravagantes Joannis XXII. sic appellatæ, 37 quia diu extra *Corpus Juris* quasi incerta sede vagabantur; & licet postea in *Corpus Juris* assumptæ sint, primævum taménomen retinent. Editæ sunt à dicto Joanne P. numero 20. habentque iterum 5. libros, distributos in eosdem titulos, sed valde paucos, & in capitula, more Clementinarum, in quarum modum etiam citantur, v. g. *Extravag. Joan. XXII. ad Conditorum de V. S. Vel: c. ad Conditorum de V. S. in Extravag. Joan. XXII. &c.* Pro vocibus *Extravag. vel Extravagant.* ponitur subinde formula syllaba ex: vel littera x.

Extravagantes Communes, sic nominatæ, quia 38 multis Pontificibus communes, seu à pluribus editæ, sunt itidem in 5. libros divisæ, ac olim extra *Corpus Juris* vagatæ. Citari solent sicut *Extravagantes Joan. XXII.* cum hoc solo discrimine, quod loco Joan. XXII. addatur inter *Communes*, vel in *Communibus*, vel, *Commun. v. g. Extrav. Ambitiose inter Commun. de rebus Eccles. non alienan. Vel: c. Ambitiose inter Extravag. commun. de Reb. Eccl. non alien. Vel: in Extravag. commun. Ambitiose de rebus &c.*

Novissimè prodierunt & aliæ *Extravagantes* 39 Constitutiones, à Posterioribus Pontificibus editæ, in unum volumen, ordinem, & formam *Decretalium* collectæ à Petro Matthæo J. C. Lugdun. vocanturque *liber VII. Decretalium*, hodie *Corpori Juris* insertus. Verùm

B 2

quia

quia sine jussu, auctoritate, vel approbatione alicujus Pontificis id factum est, auctoritatem juris non habet, sed relatæ ibi Bullæ vel Constitutiones Pontificiæ eum duntaxat valorem retinent, quem independentem ab ista collectione habent. Idem judicium esto de *Institutionibus Juris Canonici* à Lancelloto JC. conscriptis, & nunc appressis *Corpori Juris*. Verùm de auctoritate præcedentium voluminum, uti & de Rubrica, & Glossa

40 Quæres 1. An recitata sex partes omnes, & quædam omnes textus, habeant auctoritatem Legalem, & vim juris Ecclesiastici? R. 1. *Decretum* Gratiani per se non habet auctoritatem Legalem & vim juris decisivi in Foro & Scholis; contenta tamen in eo retinent illam vim, quæ pollent fontes, ex quibus sua scripta hausit Compiler Gratianus. Ratio primæ partis est clara; quia Gratianus tanquam vir privatus condendæ Legis potestate caruit, neque ejus volumini ab ullo Pontifice donatum est auctoritate Legali, vel in vim juris approbatum. Ratio 2. partis; quia jussu Gregorii XIII. à variis erroribus, quibus prius scatebat, solerter repurgatum est, ut adeo canones hujus Decreti censeantur nunc esse conformes suis Originalibus seu fontibus, ex quibus desumpti sunt. Qui fontes, quia varij sunt, variam quoque vim obtinent, consequenter & *Decretum*: proinde quæ refert Gratianus ex SS. Litteris, auctoritatem Divinam: quæ ex summorum Pontificum & Conciliorum Generalium Decretis, vim juris Ecclesiastici obtinent: quæ verò ex SS. PP. adducit, majorem quidem probabilitatem, quam aliorum Doctorum sententiæ merito sibi vendicant; auctoritate tamen Legis non pollent, nisi fortè per summum Pontificem sint canonizata; nam SS. PP. in materia disputabili censentur loco privatorum Doctorum. Quæ addit Gratianus de suo, propriam sententiam dicendo, probabilitatem faciunt, sicut judicium alterius viri periti: quæ demum ex Constitutionibus Imperatorum & Legibus Civilibus inspergit, accipienda tunc sunt in foro Ecclesiastico, quando suppleant defectum juris Canonici, neque contraria sunt Immunitati Ecclesiasticæ, nihilque determinant circa res & personas Ecclesiasticas, vel quando ab Ecclesia sunt approbata, aut communi usu recepta. R. 2. Reliqua 5. volumina, videlicet libri 5. *Decretalium*, Sextus, Clementinæ, Extravagantes tum Joah. XXII. tum Communes, habent auctoritatem legalem. Ita communis; quia ipsos summos Pontifices, Legislatores legitimos, habent Auctores vel Approbatores.

R. 3. Singuli horum voluminum textus decisivi pariter pollent auctoritate Legali, nisi vim juris amiserint per Consuetudinem vel Constitutionem contrariam. Ratio; quia singuli textus decisivi in vim juris ab habente potestatem ferendi Leges conditi sunt. Dixi 1. nisi vim juris amiserint per Consuetudinem; hæc enim abrogare legem, vel ei derogare potest, ut dicitur ad titulum de Consuetudine. Dixi 2. vel Constitutionem contrariam; lex enim

posterior, si concillari nequeat cum priorè, hanc tollit, ut apud omnes certum est. Ceterum textus singularum partium, quæ eundem habent Auctorem (ut libri 5. *Decretalium* Gregorium IX. & Sextus Bonifacium VIII.) ab omni antilogia, contrarietate, & correctione passim absolunt, vel saltem absolvere conantur Doctores, nisi in textu posteriori clarè exprimatür correctio prioris, ut expressit Bonifacius VIII. c. *felix* 3. de *Censibus* in 6. ubi corrigit c. *exigit* 2. immediate præcedens: Siquidem in una eademque legum compilatione non debet esse contrarietas. l. 1. c. de vet. jure enuch.

Q. 2. Quid sit Rubrica, & an alicujus Auctoritatis? R. 1. Rubrica est summa quædam brevis materiæ subsequenti, textui vel constitutioni præfixa; & quia, olim saltem, rubris litteris exprimi solebat, Rubrica, vel Rubrum dicitur. R. 2. Rubricæ est maxima auctoritas interpretativa. Ita cum gl. in *proem. ad 6. titulum v. titulis*. Panormit. infra citandus, Jason, & alij; quia sicut textus, ita & tituli illi præfixi ab Auctoritate Apostolica proveniunt. Unde à rubro ad nigrum, seu ex præfixo titulo ad subiectum canonem non satis perspicuum desumitur utile argumentum & interpretatio ad decisionem causarum, arg. l. 1. ff. de reb. cred. Minor tamen Auctoritas Rubricarum est, quæ in Decreto Gratiani præmittuntur textibus; quia nec Pontificem, nec ipsum etiam Gratianum, sed alium quendam habent auctorem. Panormit. in *proem. Decretal. Greg. IX. ad finem n. 8.*

Q. 3. Quid sit Glossa, & quantæ auctoritatis? R. 1. Glossa est uberior explanatio Canonum & textuum, in margine apposta, & facta ab Accursio, antiquo Glossatore juris Canonici. Unde *Corpus Juris*, fusiorem hanc explicationem continens, dicitur *Glossatum*, vel *Majus*. Aliud autem *Corpus*, cui adjectæ sunt breves tantum notæ, seu brevior explicatio, & variz citationes, vocatur *Notis illustratum*. Hujusmodi notas in *Corpore Juris* Civilis fecit Dionysius Gothofredus JC. Quando in textu vel Glossa occurrit littera C. significat contra, quando littera I. significat infra, & quando littera S. significat supra. R. 2. Glossa (idem est de Notis) non habet auctoritatem juris, licet fundet valde magnam probabilitatem, ut præferri debeat sententiæ alterius Doctoris, etiam eximii, nisi consuetudo, optima legum interpres, vel communis Doctorum sensus, vel etiam unius tantum, si meliori nitatur fundamento juris, obstat Glossæ. Unde juris peritiores non adorant Glossam tanquam Idolum, ut eam continuo pro comperta veritate habeant, sicut adorare glossam juris Civilis arguuntur Advocati.

Dico 3. Extra *Corpus Juris* dantur adhuc aliz sanctiones Canonice, nimirum 1. liber Concilii Tridentini. 2. Bullarium Magnum, uti & aliz Bullæ, quæ identidem à summis Pontificibus emanant. 3. Regulæ Cancellariæ Apostolicæ. 4. Declarationes Cardinalium. 5. Decisiones Rotæ Romanæ.

Quæ

Quæres, qualem hi libri & sanctiones Canonice obtineant Auctoritatem? R. 1. *Concilium Tridentinum*, quod anno 1545. inchoatum, & anno 1563. finitum, defuavit complures fidei articulos contra Lutheranos & Calvinistas, simulque plurima ac saluberrima fecit morum decreta, quoad articulos fidei est infallibilis Auctoritatis, & ab omnibus Christianis ubique recipi atque constanter retineri debet, utpote congregatum, directum, & approbatum à Papa, infallibili in rebus fidei Ductore: quoad Decreta morum & Reformationes autem pollet Auctoritate Legali, & Jus Normativum ac Universale constituit, ubicunque promulgatum, vel contraria consuetudine, vel privilegio Apostolico ei derogatum non est; cum in Ecclesia non sit major potestas Legislativa, quam Concilium Generale suo Capiti, Romano Pontifici, unitum. Aliud est de Concilijs Particularibus; hæc enim non tantum in rebus fidei carent infallibili Auctoritate, ac tali, qualem habent Sancta Evangelia, sed etiam destituta sunt auctoritate Juris Universalis, seu totam Ecclesiam obligantis, nisi Canones & Decreta eorum à Pontifice approbata, & toti Ecclesiae sequenda proponantur, sicut à Leone IV. cum quatuor primis Concilijs Oecumenicis seu Generalibus approbata sunt hæc Particularia, *Ancyranum*, *Neo-Cæsariense*, *Gangrense*, *Antiochenum*, *Laodicense*, & quedam alia. *Can. 1. d. 20.* Quot & qualia hæcenus celebrata sunt Concilia Generalia, quid in ijs gessu &c. videri potest in meo *Cursu Theologiae Polemice* nuper tertia vice edito, quem etiam in aliis materiis, Juri Canonico affinis, utiliter inspicies propter hæreticos, quibus circumdamur.

2. *Bullarium Magnum*, quod auspicio Sixti V. primitus vulgatum, à Laertio Cherubino J.C. Romano, & postea ab aliis continuatum est, complectitur seriem omnium Romanorum Pontificum, eorumque diversas Bullas, & Constitutiones; majori tamen Auctoritate præditum non est, quam Bullæ extravagantes in Bullario non contentæ; quia à nullo Pontifice approbatum. Sed quam Auctoritatem tribuere debemus Bullis extravagantibus, quæ hinc inde emanarunt post illas, quæ in *Corpus Juris* jam sunt relatæ, vel adhuc emanant, in Bullario tamen non continentur? Repono: si de illis certò constet, & sint promulgatæ pro tota Ecclesia, faciunt quidem Jus Universale; quia verò sæpe non debito modo constat, an talis Bulla, quæ allegatur, sit ritè promulgata, vel usu recepta, vel cum Originali suo in omnibus & per omnia respondeat, in rigore non obligat, nec in Judicio plenam facit probationem, ubi de re magis momenti vel præjudicii agitur; nisi producat in forma Authentica, & quidem extra Curiam Romanam sub plumbo & subscriptione debita, in Curia verò Romana sub sigillo Cancellarij vel Camerarij Auditoris. Vid. *Card. Turchus lit. E.* Cæterum Bulla Pontificia differt à Brevis Apostolico, quod sit Scriptura in membrana, plumbo de funibus pendente munita, salutationem cum narratione

& concessionem Papæ &c. continens: Breve autem sit diploma seu Rescriptum à Papa (aut Pœnitentiarario Magno) emanatum, siquæ Scriptura modica in parvis concessa negotijs, in papyro frequenter scribitur solita, cerâ rubrâ annulôque Pœnitentiaris sigillata, ac signo Secretarij notata & subscripta.

3. *Regula Cancellariæ*, hoc nomine appellari solitæ, vel quoddam magnæ earum pars concernat expeditionem litterarum Apostolicarum, quæ fit in Cancellaria, vel quod in Cancellaria Apostolica publicentur, nihil aliud sunt, quam ceteræ ordinationes Pontificiæ circa causas maxime Beneficiales, & potissimum observandæ ab Officialibus Cancellariæ. Quatenus generaliter aliquid statuunt v. g. de Reservationibus Beneficiorum & Resignationibus, de Dispensationibus & Indulgentiis impetrandis, de trienniali possessore beneficii &c. obtinent Auctoritatem Juris Universalis, atque vim etiam in Judicio extra Curiam, saltem si à S. R. E. Vice-Cancellario sub plumbo impetratæ producuntur, vel per libellum in Camera Apostolica impressum, ut docent Chokier & Wagnereck. Id præterea habent speciale, quod cum morte summi Pontificis expirent, ac Sede Papali vacante nullam habeant vim, donec à Successore iterum resuscitentur & reasumantur vel omnes, vel aliquibus omittis, vel additis, ad libitum recens electi Pontificis, qui altero mox ab electione die eas instaurare solet. Initium sumperunt circa tempora Jo. XXII.

4. *Declarationes Cardinalium*, qui nempe constituti sunt à Papa Interpretes Concilii Tridentini in Decretis morum (non quoad fidei dogmata, quæ Pontifex sibi reservat exponenda) ademptâ omnibus aliis facultate glossas, annotationes, commentarios, vel quodcumque Interpretationis genus in præfatum Concilium edendi, probabilis sunt Authentice, seu Jus inducunt, sed sub tribus conditionibus. 1. Si sint datæ consulto prius Pontifice, hujusque expresso in litteris nomine; sic enim statuit Sixtus V. & Greg. XIV. raro autem consulunt Cardd. ut Pelliz. *tract. 4. c. 4. n. 108.* notat ex Salas. 2. Si sint comprehensivæ, hoc est, si comprehendantur in Verbis Concilii, atque sint secundum tenorem & proprietatem verborum Legis, eamque interpretentur tantum, non extendant, aut legem novam ponant; atque sic voluere Pius V. & Gregor. XIII. Si enim Cardinales recederent à propria & usu recepta verborum Concilii vel Legis significatione, extendendo ultra verba secundum sensum communem accepta, vel dispensando, foret declaratio extensiva, quæ non est Authentica, sed doctrinalis tantum; quia non ad extensionem, sed ad interpretationem constituti sunt Cardinales. 3. Si producantur in forma Authentica, nimirum cum S. Congregationis sigillo, atque Cardinalis Præfecti & Secretarij subscriptione, ut voluit Urbanus VIII. an. 1631. Quæ tria si concurrant, probabilis sunt Authentice, partim quia auctoritate & expresso nomine

Pontificis specialiter consulti dantur, partim quia credibile non est, quod his Cardinalibus, quos Pontifex voluit loco sui explicare decreta morum Concilii, non dederit ampliore potestatem, quam alii habent Doctores privati, Jura alia interpretantes: ergo dedit potestatem interpretandi authenticè, & non merè doctrinaliter. Si aliquid ex illis desit, non tollunt probabilitatem sententiæ oppositæ. Pelliz tr. 2. c. 9. n. 6.

Oppones. Leges non obligant, nisi publicè promulgentur ut Leges: sed declarationes Cardinalium nec solenniter promulgantur, sed tantum indicantur simpliciter petentibus; nec ut leges, sed per modum opinionis, & per verba *consensus, censuit* Congregatio: ergo. Adde, quod sæpius reperiantur prorsus contrariæ declarationes circa eandem rem. 2. Declaratio *comprehensiva* non requirit specialem publicationem & solennem, quia non condit novum Jus, sed jam antè conditum & promulgatum explicat. Verbum *censendi* Juridicè frequenter significat idem, ac decernere, constituere, præcipere, prohibere. L. iii. ff. de V. S. Ad ultimum, quod additur, fateor, sæpe allegari contrarias; quamvis putem, non facillè allatum iri declarationes contrarias in forma Authentica: sitamen & tales afferrentur, idem responderi deberet, quod respondemus ad Leges contrarias, nempe posteriores derogare prioribus, si nequeant conciliari. Porro jam sæpius omnes Declarationes typo impressas fuisse damnatas, insinuat Zypæus Consult. Can. consult. 1. tit. de Elect.

3. 5. Decisiones Rote Romanæ, quamvis 47. magnæ sint Auctoritatis, & in Curia Romana, si plures essent uniformes super eadem questione, inducant consuetudinem & stylum Curie, extra Curiam tamen Romanam vim Juris Universalis non obtinent; sed ferè se habent, sicut in foro Imperiali se habent decisiones Assessorum Camere Imperialis Wezlarientis, cum ipsis non condendi Leges, sed solum judicandi secundum Leges data sit potestas. Est autem Rota Romana tribunal Romani Pontificis ad decidendas causas litigiosas ordinatum, constans ex 12. Prælati, partim Italis & Hispanis, partim Germanis & Gallis, illisque in Jure versatissimis; qui vocantur *Auditores Rote*, eò quod in orbem sedentes audiant controversias ad se delatas, examinent, & secundum Jura, prudentiam & æquitatem, dirimere satagant.

§. 2.

Quid & quotuplex sit Justitia?

Sciendum 1. *Justitiam*, sicut de Jure diximus, 48. variè accipi. 1. pro complexione omnium virtutum, & observantia totius Legis. 2. pro charitate, seu cumulo perfectionis. 3. pro gratia habituali, seu sanctificante, quæ hominem tanquam forma denominat & facit justum ac sanctum coram DEO, seu qua dicimur constituti in statu gratiæ. 4. pro virtute, quæ specialiter est ad alterum,tribuendo cuique suum. In hac 4. ta acceptione eam considerant Juristæ, & ad hanc melius intelligendam

Sc. 2. per Jus, quod hæc virtus intendit, 49. tribuere alteri, intelligi Jus passivum, seu id, quod alteri debetur; sive dein sit Jus passivum proprietatis, quod alteri tanquam personæ privatæ debemus ut suum, & hoc Jus dicitur etiam *suitas proprietatis*, quam respicit Justitia Commutativa: sive sit Jus passivum dignitatis, quod alteri tanquam membro communitatis debetur ratione meriti sui, & hoc Jus vocatur etiam *suitas membri*, quam attendit Justitia Distributiva: sive sit Jus passivum observantiae, quod communitati debetur à membro, & appellatur *suitas communitatis*, quam procurat Justitia Legalis. Siquidem Justitia dividitur in Commutativam, Distributivam, & Legalem, ut postea videbimus. Commutativa, dicta à commutationibus rerum inter homines privatos fieri solitis, quas dirigit, rectè disponit partem communitatis ad partem, seu hominem privatum ad alium privatum, obligando, ut det alteri, quod ipsi debetur titulo proprietatis. Distributiva rectè disponit totum ad partem, seu communitatem ad hominem privatum, eam obligando, ut distribuat officia & bona communia juxta singulorum membrorum merita. Legalis rectè disponit partem ad totum, seu membrum communitatis ad ipsam communitatem, quæ talem, illud obligando, ut procuret bonum communitatis suæ: quoniam verò commune bonum maxime promoveatur per bonas leges, appellatur hæc Justitia Legalis. His tribus speciebus communitati adjicitur quarta, nempe Justitia Vindicativa, quæ sceleratis debitas & proportionatas decernit poenas.

Dico 1. Justitia in genere est constans & 50. perpetua voluntas Jus suum cuique tribuendi. Ita cum Ulpiano l. 10. ff. de J. & cum S. Thom. 2. 2. q. 58. a. 1. Theologi & Juristæ plerique omnes. Atque propter hanc tantam auctoritatem etiam nos recipimus hanc definitionem, licet juxta rigorem Logicum posset dari accuratior, v. g. hæc: est habitus dirigens actiones humanas ex honestate reddendi alteri æquale juri suo. Vel ista: est virtus operans ex honestate tribuendi cuique Jus suum. Dixi 1. constans & perpetua voluntas, id est, firmum propositum, ac omni tempore paratum, non obstante quacunque difficultate, reddendi alteri, quod ipsi debetur: ly voluntas non modò significat actum, sed etiam habitum voluntatis, ut definitio conveniat justitiæ tam habituali quàm actuali. Dixi 2. Jus suum, nempe passivum, quod immediate est actio vel omisso actionis alteri debita, mediatè verò est id, quod per actionem alteri exhibetur, v. g. equus, qui debetur. Dixi 3. cuique, id est, alteri cuicunque, penes quem est Jus activum adversus nos; sicut enim nullus sibi potest propriè inferre injuriam, ita nec sibi præstare justitiam, sed Justitia essentialiter est virtus ad alterum. Dixi 4. tribuendi, quod bifariam fit, nimirum vel positivè, faciendo, quod propter Jus alterius oportet facere; vel negativè, omitiendo, quod oportet omittere.

Dico